

Lesing og språk i barnehagen

Veslemøy Rydland, 8. juni 2026

Noen forslag til råd

Mål: Innsatser må styrke universell tilgang og en mer lik (eksplisitt) organisering av lesepraksiser i norske barnehager

Råd er utviklet i samarbeid med Veronica Salinas

Noen forslag til råd

- Etableres en nasjonal ordning som sikrer systematisk tilrettelegging av litteratur for alle barn - også for barn med funksjonsvariasjoner og behov for alternative måter å lese og oppleve litteratur på
- Insentiver som støtter utvikling av bøker som reflekterer et større mangfold av barn og familier – svært lite utvalg i norsk kontekst (tekstløse bøker kan benyttes på tvers av land og språk) – se spraksterk.no
- Barnehagelærerutdanningen må styrkes ift. pedagogisk og spesialpedagogisk kunnskap (inkludert forskningsbasert kunnskap om språk og lesing)
- Bibliotekarutdanningen og barnehagelærerutdanningen må styrkes med kunnskap om litteraturformidling og universell tilgang (Universitetet i Sørøst-Norge (USN) har videreutdanning i bruk av ASK)
- Tydeliggjøring av krav og forventninger i rammeplanen for å sikre tilgang til boklesing for alle barn – for eksempel eksplisitt beskrivelse av måter å organisere lesing for å nå alle barn i barnehagen

Noen forslag til råd

- Tilgang til mer varig og strukturert kompetanseheving for alle ansatte i barnehagene – der pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) er koblet på
 - Må bestå av allmennpedagogisk og spesialpedagogisk kompetanse
 - Må bygge på kunnskap om hva som bidrar til læring blant pedagogiske ledere og medarbeidere
- Barnehager får bøker som de kan lese med barna og som de kan dele ut til familiene. Per nå har vi mange ulike og avgrensede initiativer – men lite som kan skape varige endringer av praksis i barnehager eller styrke foreldresamarbeidet på inkluderende måter
- Innsatser rettet mot bemanningsutfordringer i levekårsutsatte områder (Hernes m.fl., 2021; Oxford research, 2025)

Bakgrunn for råd

- Lite tid til planlegging og refleksjon profesjonsfellesskap i mange barnehager og lite tilgang til systematisk veiledning i sektoren generelt
- Rammeplanen setter noen overordnede mål og verdier, men barnehagene skal selv operasjonalisere dette til pedagogiske planer og pedagogisk innhold. Stor grad av lokal autonomi
- De fleste kompetansehevende innsatsene formidles gjennom kurs og kurspakker som alene har lite effekt på pedagogisk praksis

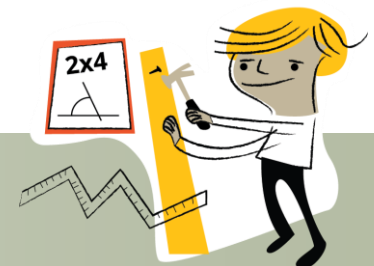
Bakgrunn for råd

- Barnehagens prosesskvalitet virker inn på barns språkutvikling (høy kvalitet kan virke kompensierende). Avgrensede tiltak klarer i liten grad å justere for variasjonen i den daglige språkeksponeringen
- Mange barn vil ha vedvarende behov for mer eksplisitt støtte til å forstå og produsere tale under boklesing (f.eks. barn med utviklingsmessig språkforstyrrelse, DLD)
- Det leses for lite (og det er for lite variert bruk av litteratur) i norske barnehager
- Det leses lite for små barn i mange familier – en barnehagepedagogikk som har et sterkt fokus på å bygge på barns initiativ, kan forsterke forskjeller i barn leseerfaringer. Konsekvensen kan bli at noen barn møter skolen med begrensede erfaringer med å bli lest for, selv etter mange år i barnehagen

Bakgrunn for råd

- Flerspråklighet er en distribuert ferdighet. Flerspråklige barn har et mye større språklig repertoar enn det de får vist på andrespråket både når det gjelder språk og leseforståelse. Det er opplæringen (ikke eleven selv) som må lage sammenheng mellom barns språk (Shanahan 2006)
- Det er altfor lite tilgang til bøker på det norske bokmarkedet som passer for den store bredden av flerspråklige familier (NAFO har bøker som er gratis tilgjengelige, med lyd)
- Mange flerspråklige familier har lite barnebøker både på morsmålet og norsk (Rydland & Grøver, 2021)
- Få systematiske innsatser rettet mot flerspråklige praksiser og foreldresamarbeid i norske flerspråklige barnehager (Ovati m.fl., 2024; Rydland m.fl., 2026)

Bakgrunn for råd

- Det barn har med seg av erfaring med å bli lest for og språklig kompetanse inn i skolen, spiller en avgjørende rolle for videre læring og utvikling, men....
- Innsatser som varer over tid er mer effektive - tiltak for å støtte språk og lesing i barnehagen bør videreføres inn i skolen på måter som har fokus på et utvidet (akademisk) språkregister tilpasset alder/klassestrinn
- Systematisk veiledning og kollegasamarbeid er viktige mekanismer i endringsarbeid for å støtte komplekse ferdigheter (unconstrained skills), som språk

Bakgrunn for råd

- Oppskalering av innsatser og kvalitet i implementering kommer ofte i konflikt
 - Oppskalering handler om hvor mange som får tilbudet
 - Kvalitet handler om hvordan tilbudet gis og ikke minst om tiltaket virker inkluderende

Fortellinger er helt grunnleggende i barns utvikling

- Organisering av erfaring og tenkning
- Ressurser for fantasi, lek og humor
- Opplevelse og meningsdannelse
- Utvikling av språk og kunnskaper
- Grunnlag for empati og perspektivtaking
- Formidling av kulturelle verdier og normer- støtte for identitetsutvikling
- Felles kulturelle og sosiale referanser

Forskjeller mellom en- og flerspråklige på andrespråket (Phillips Galloway & Uccelli, 2019; Lervåg & Grøver Aukrust, 2010), men reflekterer ikke den totale språkkompetansen til flerspråklige barn (Hwang m.fl., 2020; Monsrud m.fl., 2022)

Grammatikk
Bindeord
(fordi,
derfor,
likevel)

Organisering av
tekst for å skape
sammenheng –
narrativ og
argumentativ

Kunnskaper,
resonnering
og vokabular

De barna som har erfaring med et mer utvidet språkregister og som har mer kunnskaper i førskolealderen vil ha en stor fordel når det kommer til senere leseforståelse (Hwang m.fl., Uccelli m.fl., 2018)

Fantasilek mellom barn kan ha kvaliteter som bidrar til et utvidet språkregister (Rydland, 2009; Rydland m.fl., 2014)

Dialogisk boklesing og språk

- Voksen og barn (ett eller flere) deler og samtaler om boka sammen
 - Barns aktive deltakelse og fortolkning i samtalerne
 - Fokus på voksnes responsivitet, engasjement, kunnskapsbygging – forklaringer og narrativ fortolkning – perspektivtaking
- Bøker har ofte en mer variert og kompleks språkføring (Dawson m.fl., 2021; Montag, 2019) og foreldrene bruker et mer variert og kompleks språk når de leser med barnet sitt (Ece Demir-Lira) enn det som brukes i dagligtalen. Bøker gir også tilgang til andre verdener og andre menneskers opplevelser, men....
- Det viktigste er ikke nødvendigvis selve boklesingen, men hvordan voksne og barn snakker sammen. Engasjerte og fokuserte samtaler ser ut til å ha stor betydning for barns språkutvikling, mens boka kan fungere som en struktur eller støtte for slike samtaler (Grøver m.fl. 2022; 2023)

Betydningen av boklesing for de yngste

- Å begynne å **lese for barn tidlig** i utviklingen har langvarige konsekvenser for språk, leseforståelse og lesemotivasjon (Ece Demir-Lira, 2019; Galea m.fl., 2025; Kazandjian m.fl., 2019)
- Støtter spedbarns kapasitet til å **opprettholde oppmerksomhet** over tid (Vally et al., 2015)
- Støtter barns **forståelse av følelser, relasjoner og sosiale situasjoner** (Grøver m.fl., 2020; 2023)
- Ulike bøker gir ulike språklige erfaringer – rim og regler, faktabøker, narrative bøker, ordløse bøker osv....

Lesepraksiser i norske familier

- Studie av 1000 barn 3-6 år: Rundt 33 % av foreldrene rapporterte at de leste ingen eller bare én bok den foregående uka med barnet (Stangeland m.fl., 2024)
- Lite tilgang til bøker i mange flerspråklige familier. Tilgang til bøker i hjemmet forklarer variasjon i flerspråklige barns vokabular på morsmålet og på norsk (Rydland & Grøver 2021; Bratlie m.fl. 2025) og narrative ferdigheter på norsk (Bratlie m.fl. 2026)
- SES-forskjeller i hvordan flerspråklige foreldre leser med barna sine – foreldre med mer utdanning inviterer i større grad barnets resonnering– og denne måten å lese på støtter vokabularutvikling (Rydland & Grøver, 2022)
- Studie sammenlignet barn med og uten familierisiko for dysleksi og fant ikke forskjeller mellom gruppene når det gjaldt barnas eksponering for boklesing eller interesse for boklesing (Caglar-Ryeng Caglar-Ryeng m.fl., 2020)

Lesepraksis og språkutvikling i norske barnehager

- Frekvens på boklesing i barnehagen predikerer språkutvikling for barn som trenger ekstra språkstøtte (Hagen, 2018)
- Flerspråklige barn responderer mer avansert i samtaler over bøker når lærer inviterer til resonnering (Kucherenko m.fl., 2023), og lærers invitasjoner til resonnering og forklaringer predikerer språkutvikling (Grøver m.fl., 2022; Ovati m.fl., 2026)
- Lesing med fysiske bøker og digitale bøker – betydning for språklig samspill (Schulz-Heidorf m.fl., 2021)

Lesepraksiser i norske barnehager

- Det leses lite i norske barnehager sammenlignet med en del andre land (Grøver m.fl., 2022; Hagen, 2018)
- Lesing er ofte spontan og barneinitiert. Lite planlagt lesing, særlig med de yngste (Hoel m.fl., 2025)
- Lite variasjon i hvilke bøker som leses (Bjorvand m.fl., 2025)

Norske barnehager - kvalitet

- Mange kvaliteter: Fokus på små barns behov, medvirkning og tilhørighet i fellesskapet - sentraleuropeisk danningstradisjon som skiller seg fra den angloamerikanske «school-readiness-tradisjonen»
- Tilgang til høy barnehagekvalitet (strukturkvalitet) er knyttet til sosial bakgrunn (Alexandersen m.fl., 2021)
- Variasjon i innholds- og samspillskvalitet (prosesskvalitet)
 - Særlig svakt på språkstimulering (Baustad & Bjørnstad, 2022; Bjørnstad & Os, 2018; Karlsen m.fl., 2024)
 - Studie i levekårsutsatte områder viser lite fantasilek mellom barn og lite organisering/støtte til fantasilek fra voksne (Karlsen m.fl., 2024)

Den doble utfordringen når det gjelder støtte til språk og lesing i barnehagen

- Barn med svakere språk og lav SES får mindre tilgang til lek med andre barn i barnehagen (Øksendal m.fl., 2026)
- Mindre inkludering av flerspråklige barn i aktiviteter på avdelingen der kompetansen i personalet er lav (Almqvist & Finnman, 2025)
- Barns faktiske deltakelse i felles boklesing varierer betydelig. Barn med svake språkferdigheter, flerspråklige barn og barn med kommunikasjonsvansker deltar mindre aktivt i språkstøttende aktiviteter som boklesing (Lepola m.fl., 2022)

Hva vet vi om effekter av

Felles for begge områder: Det at en vanske er identifisert, betyr ikke at barn får tilgang til effektive tiltak – krever et stort «oversettelsesarbeid»

Meningsfokuserte
ferdigheter

Multidimensjonale og lite
avgrensede

Krevende å implementere effektive
tiltak i barnehagen (Markussen-
Brown m.fl., 2017)

Meningsfokuserte
ferdigheter

Mer avgrensede

Litt lettere å implementere effektive
tiltak

Metaanalyser: Effekter av boklesingiltak

- Intervensjoner: Effekter av bokdelingsprogrammene Bookstart, Reach Out and Read og Imagination Library – på lesepraksis og literacy (De Bondt m.fl., 2020)
- Intervensjoner: Innsatser rettet mot foreldre i å bruke bøker på måter som støtter barns språk. Effektene er moderate, men robuste (Dowdall, m.fl., 2020)
- Intervensjoner: Innsatser rettet mot flerspråklige barn. Positive effekter etter intervensjonen, men ikke langtidseffekter (Li & Pang, 2025)
- Intervensjoner mellom 2020-2025: Dialogisk lesing støtter språk, avkoding og interesse/motivasjon for lesing (Tang m.fl., 2026). Vanskeligere å dokumentere effekter på språk blant yngre enn blant eldre barn – kanskje fordi kartleggingene ikke fungerer like godt

Metaanalyser: Kompetansehevende tiltak rettet mot barnehageansatte for å styrke språk i barnehager

- Skalerte innsatser har mindre effekt enn mer intensiverte innsatser
- Kompetansehevende tiltak har best effekt der barnehagene allerede jobber med et mer strukturert innhold
- Praksisnær veiledning er mest effektivt både for barn og voksne. Kunnskapskurs alene har lite effekt på pedagogisk praksis eller barns språkutvikling
- Effektene på barn medieres (ikke overraskende) gjennom endring i ansattes praksis
- Tiltak for å styrke foreldre-samarbeid har positiv effekt på barns språklige og sosiale utvikling

(Cosso m.fl., 2022; Egert m.fl., 2018;2020; Fukkin m.fl., 2007; Markussen-Brown m.fl., 2017; Schachter m.fl., 2026; Zhang m.fl, 2026)

Tiltak for å øke frekvens og kvalitet på boklesing – effekter på språk

- Ikke mange studier i nordisk kontekst (se diskusjon Hagen & Rydland, 2026).
- Effektene på språk er tydeligst på de temaene barnehagen arbeider med (Rogde m.fl., 2021)
 - Barn med behov for språkstøtte (Hagen m.fl., 2017)
 - Flerspråklige barn (Grøver m.fl., 2020)
- Avgrensede tiltak har lite effekt på lang sikt. Effektene reduseres over tid dersom tiltakene ikke opprettholdes (Hagen m.fl., 2025; Grøver, m.fl., 2024; Li & Pang, 2025)
- Få studier har prøvd ut mer robuste modeller for kompetanseheving i barnehager
- Mange barnehager har ikke organisatoriske og kollegiale forutsetninger for å lykkes med implementeringen av språk og lese-tiltak (Bleses m.fl., 2023)

Bøker kan være en viktig brobygger

- Styrke relasjonen mellom ansatte og barn – legge til rette for delte opplevelser, samtaler om det vanskelige og fokus på mangfold
- Styrke samarbeidet med foreldre om barnehagens innhold
- Gi barn felles erfaringer som kan understøtte fantasilek og inkludering
- Den gode nyheten er at tilgang til bøker og boklesing er faktorer som det er mulig å gjøre noe med....

من المثير قراءته